

PŘÍRODNÍ PRVKY KRAJINNÉHO RÁZU

1. GEORELIÉF

RNDr. Martin Culek, Ph.D.

Geografický ústav Př. Fak. MU

s použitím fotografií z archivu autora
i veřejných zdrojů

Složky přírody utvářející kraj. ráz

- Topografické podmínky - georeliéf
- Petrologicko-pedologické podmínky
- Vegetační prvky
- Hydrologické prvky
- Atmosférické prvky
- Prvky fauny

- **Při hodnocení je třeba mít přehled o širším území – oblast k.r., (kraj), ČR, střed. Evropa?**

Topografické podmínky, GEORELIÉF_1

- Význam georeliéfu v krajině + příkl.
- Základní členění: Výšková členitost =
= převýšení na určité ploše (16 km²): Lexikon, Atlas krajin
- 0 – 29 m Roviny
- 30 – 74 m Ploché pahorkatiny
- 75 – 149 m Členité pahorkatiny
- 150 – 199 m Ploché vrchoviny
- 200 – 299 m Členité vrchoviny
- 300 – 449 m Ploché hornatiny
- 450 – 599 m Členité hornatiny
- 600 m – Velehornatiny
- => Měřítko tvarů krajiny – monumentální, střední (lidská), malé (drobné).

Topografické podmínky, GEORELIÉF_2

- **Potřeba doplnit: Zda izol. vrch, plošiny + údolí**
- **Výšky svahů (uvést na jakou vzdálenost)**
- Topografie: Elevace součástí ... **x** izolovaná – různý dopad
- Údolí – zaříznuté, uzavřené, otevřené, lichoběžníkovité, úvalovité
- Převýšení svahů + délka svahů => velikost měřítko tvarů
- Tvar svahu: po vrstevnici, po spádnici (konvexní, konkávní, přímý)
- Ostrost vrcholů, převýšení nad sedly
- Výraznost terénních hran ! – dopad do architektury
- Výška skal (+ zda vystupují z lesa), velikost balvanů
- Hloubka a četnost strží a roklí (rozdíl?)

Topografické podmínky, GEORELIÉF_3

- Výraznost horizontů: dramaticčnost... řazenost...
- Přírodní **x** přírodovědná hodnota
- Lexikon Hory a nížiny
- Atlas skalních a půdních tvarů,
- Atlas krajiny ČR,
- Přírodovědná hodnota, komplikovanější případy:
Geomorfologie – odborné posouzení
- ~~Zvlněný reliéf - ne!~~

Bílé Karpaty - Lopeník

Mohelno: Zaříznuté údolí

Karpatské kopanice

Hory Hercynika - Jeseníky

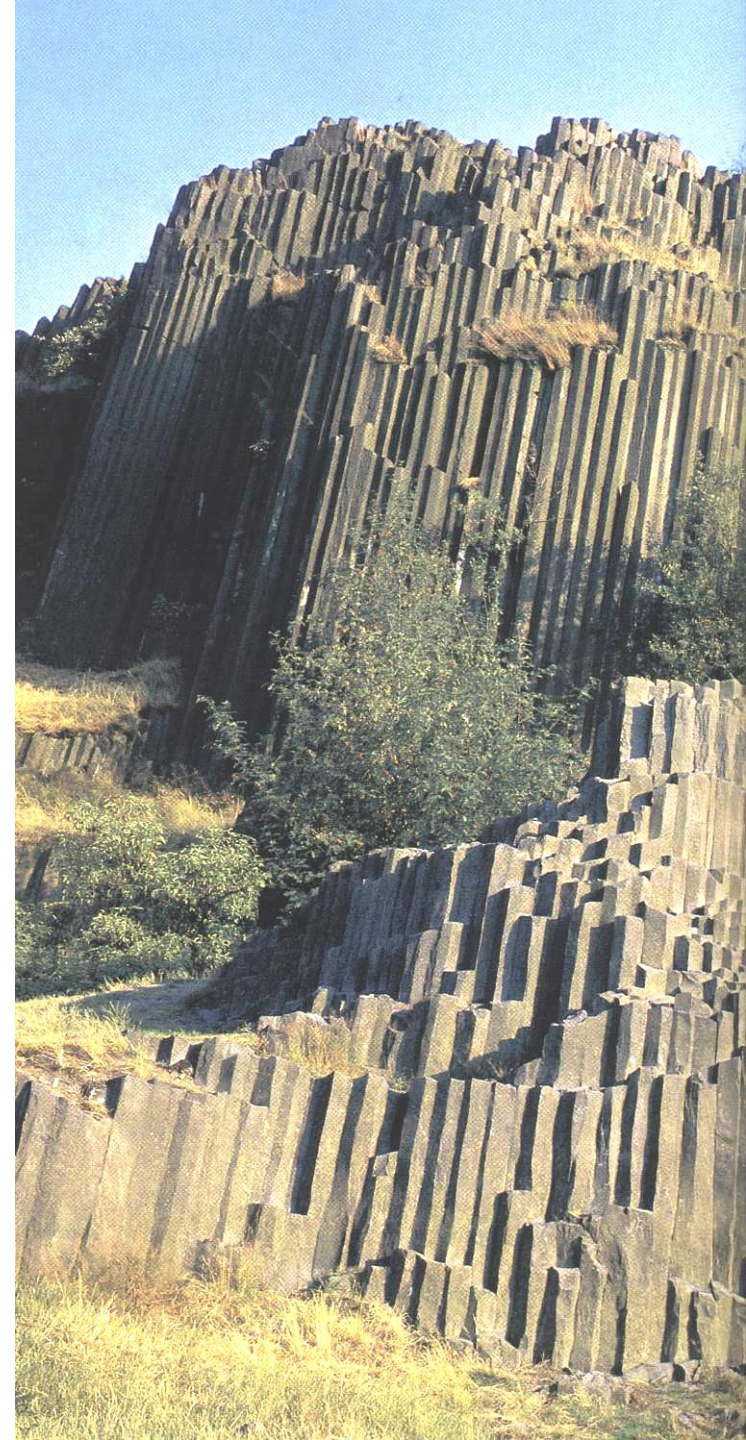

Krajinný ráz hercynských hor

Plošiny Hercynika – Krušné hory u Abertam

Bacín 499 m n.m.

Hornek

Významné útvary georeliéfu_

1: přirozené

Následující výběr a hodnocení vychází z naší převažující kult. (a proč):

- Zaříznutá skalnatá údolí
- Boční údolí s peřejemi
- Ledovcové kary
- Skály – tory
- Skály – sruby
- Žokovité balvany
- Suťová pole
- Balvaniště
- Balvanové proudy
- Strže a rokly

Trenkova rokle

Skalní srub, balvaniště: Hády - Šumbera

Významné útvary georeliéfu_

2: umělé

- Zároveň nesou info o historii území, kultuře
- Úvozy
- Povrchové doly
- Lomy
- Haldy
- Hráže nádrží
- Náspy – u staveb z hlediska KR lepší Zářezy

Oslavansko

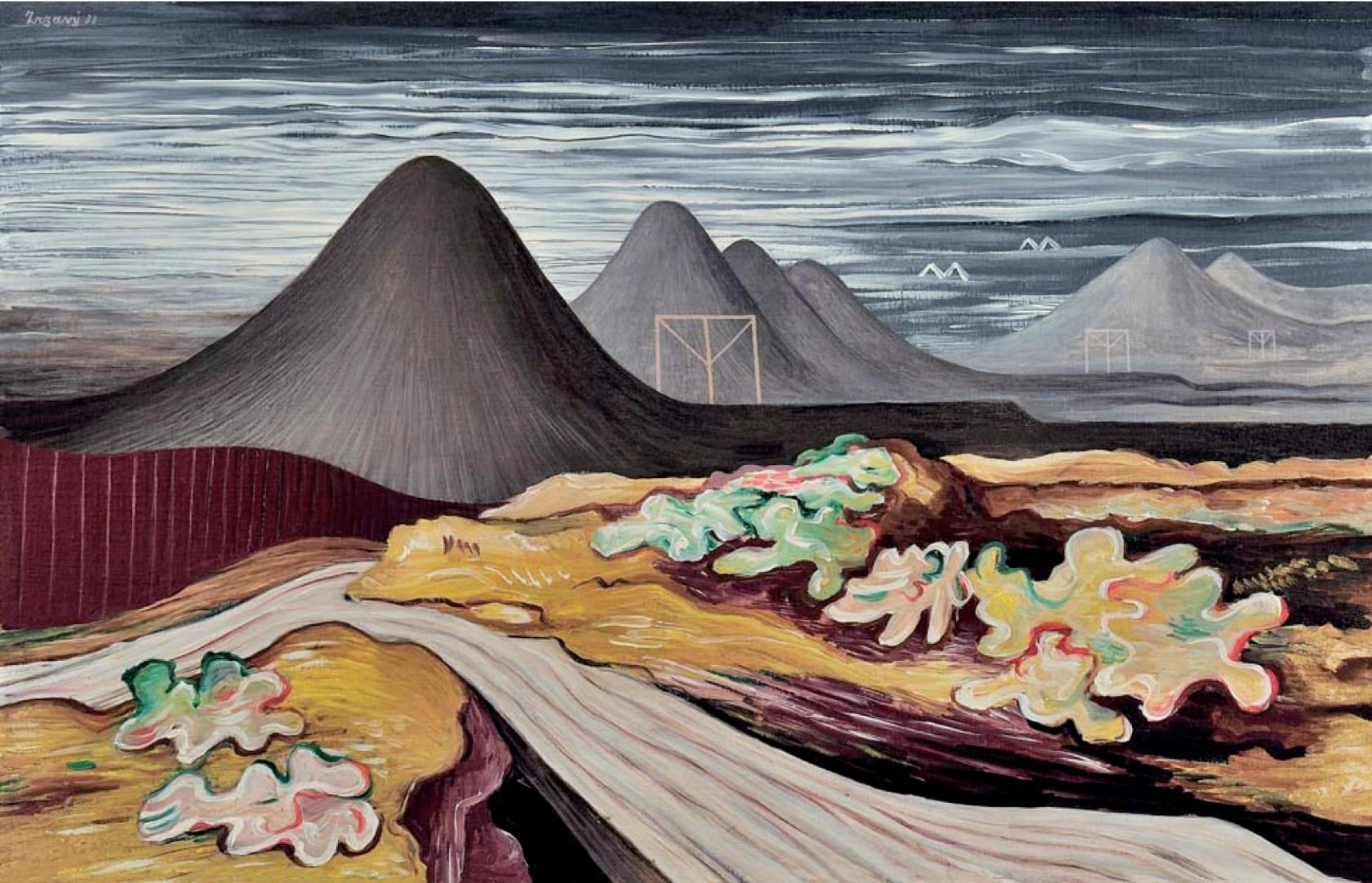

Vhodné řešení lomu: Český kras – Velká Amerika

Ostrava z Laněku, vlevo halda Ema

Jan Zrzavý 1933:
Ostravské haldy

Na vrchol vedou turistické značky,
nejlepší vyhlídka na Ostravsko, pořádají
se novoroční výstupy, milenci ...

Uvnitř teplota 1500°C , vznik porcelanitů a jaspisů,
teplomilná biota

Okraj ČKP – Březina u Vel. Opatovic,
důl Prokop, jiné dnes zalesněny

Náspy komunikací – bariéry v krajině – pohledové i pro pohyb

Totéž ve velkém – hráz přehrady. A kterápak to je? Je na Moravě.

Příklad kontextu hodnocení: Významné typy georeliéfu v ČR

1. Georeliéf významný na republikové úrovni

- Horské oblasti s výjimkou
- Krasové oblasti s výjimkou
- Sopečná pohoří stratovulkánů
- Ledovcové kary
- Říční nivy
- Skalnaté hřebeny (např. buližníkové)

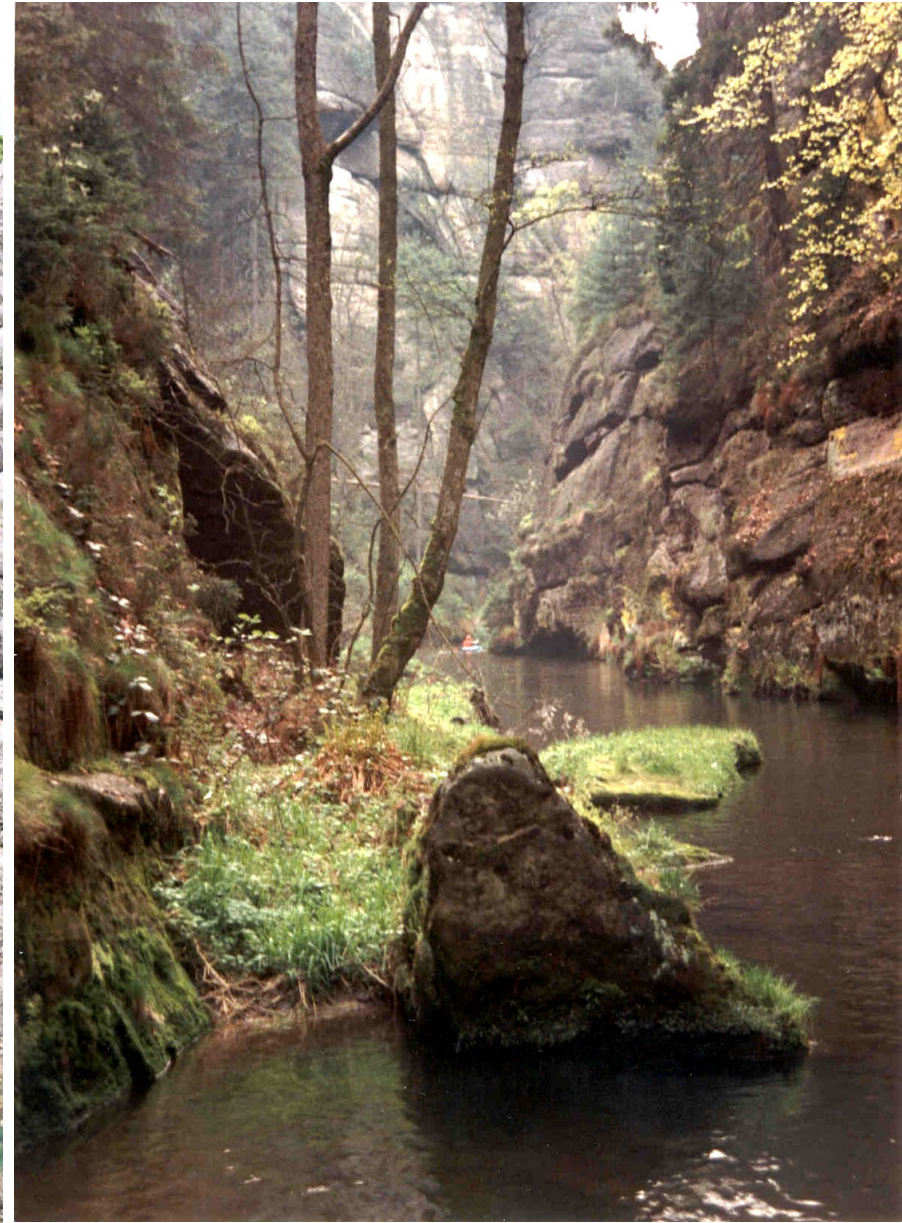
2. Georeliéf významný na středoevropské úrovni

- Skalnatá říční údolí mimo hory
- Sopečná pohoří izolovaných kuželů
- Nejvyšší pohoří Hercynie
- Zarovnané povrchy středních poloh
- Propast Macocha a Hranická

3. Georeliéf ČR významný na (celo)evropské úrovni

- Pískovcová skalní města
- Zarovnané povrchy na vrcholech vysokých pohoří (s rašeliništi)
- Severočeské hnědouhelné doly

Skalní města

Most
- doly

Regionální a nadregionální změny georeliéfu

- Málokdy, a pak větš. zásadně a trvale:
- Odtěžení izolovaných vrchů
- Gigantické povrchové doly + výsypky
- Zatopení údolí nádrží
- Velké stavby - na vrcholech (Ještěd x Praděd)
- Opticky – mohutné stavby a VTE

Čebínka zbavená vrcholu

Tachovský vrch
u Máchova jezera

Neovulkanické vrchy Trabice a Deblík nad
průlomem Labe

Holý vrch v Čes. Středohoří –
odtěžen, v lomu skládka odpadu

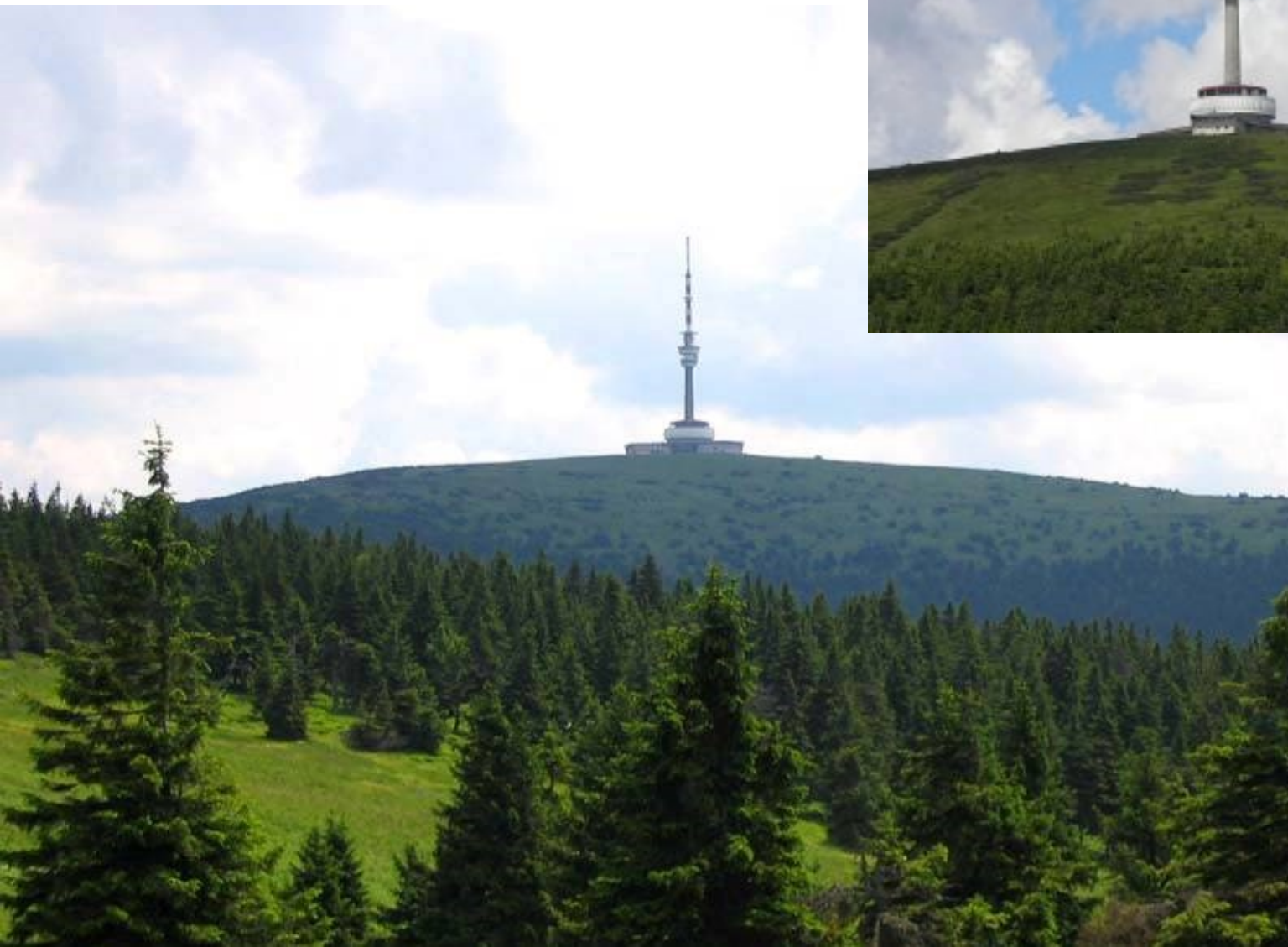

Leskoun u Mor. Krumlova

Ú.n. Želivka – zploštění krajiny zatopením údolí vodou

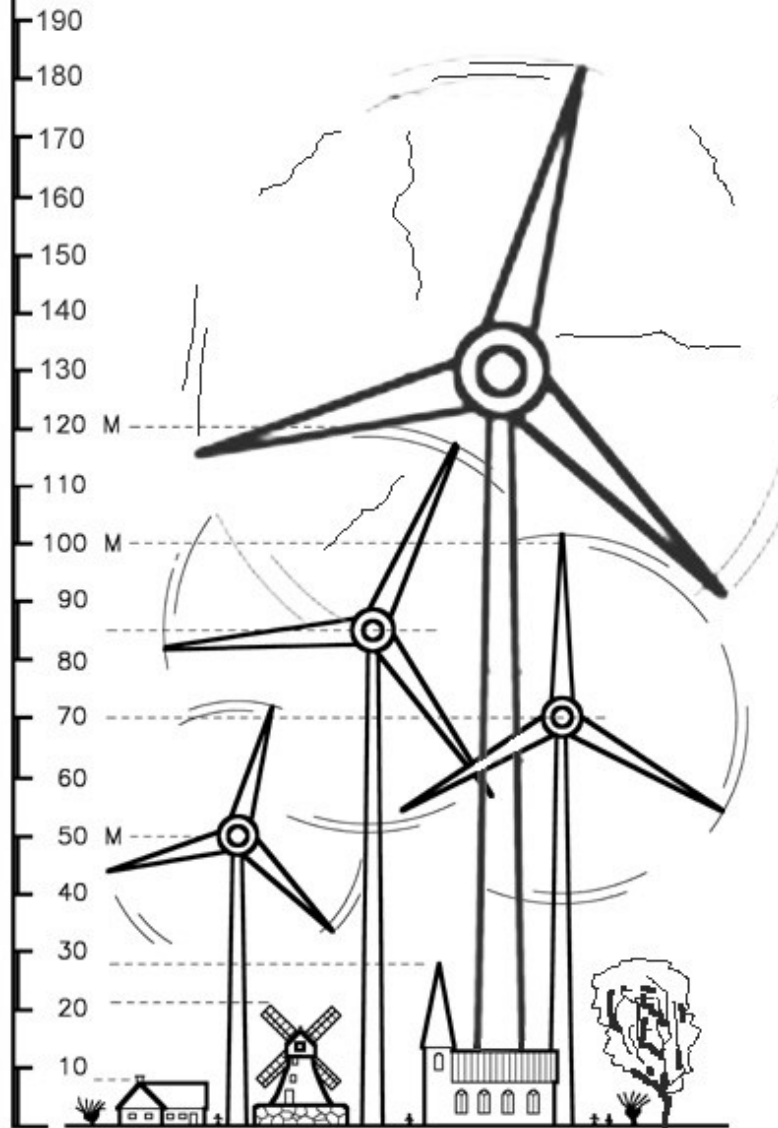

Praděd – vliv věže na tvar kopce

Temelín - 155 m vysoké chladicí věže zcela překřičely původní ráz krajiny

Větrné elektrárny zpravidla vybočují
z měřítka krajiny

Špičák u Varnsdorfu

– vizualizace z Internetu

Zdůraznění „vrcholovitosti“ vrcholu

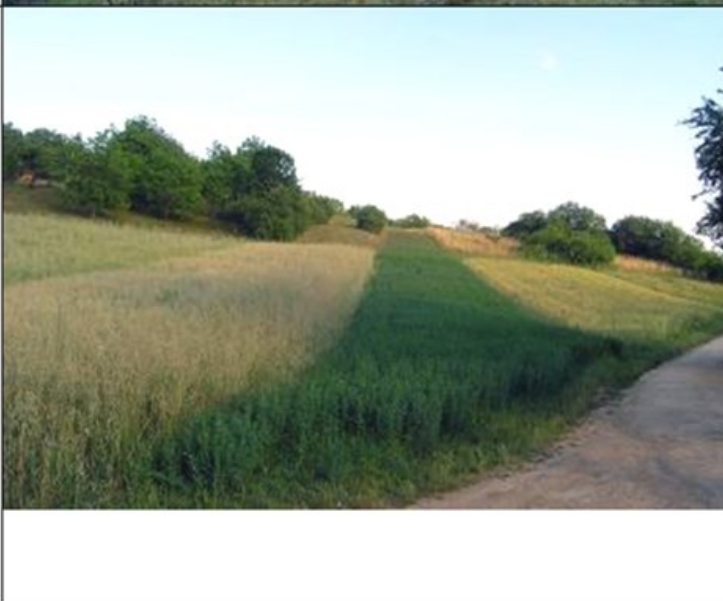

„Sofistikovaný katalog prvků krajinného rázu“

- Fa Lőw a spol. (Brno) – od r. 2007
- – hotovo 02 2010
- ??? snad publikace

- Ukázka :

Ukázka ze „Sofistikovaného katalogu ...“

	Typ znaku	Znak	Přírodní charakteristika	Historická a kulturní charakteristika	Ilustrační fotografie
2.	Svalh <i>(Podle sklonu)</i>	Plochý	<p>Svalhy o sklonu 2-7°. Objevují se převážně v málo členitém reliéfu (často se jedná o starý zarovnaný povrch) a v málo odolných horninách (neogenní sedimenty, flyš, kvartérní sedimenty). Potenciální vegetace odpovídá nadmořské výšce. Expozice svahu zde v podstatě nehraje roli.</p>	<p>Délka osídlení závisí na konkrétní poloze (od neolitu po novověk). Způsob využití území a délka osídlení závisí na nadmořské výšce svahu. V nejpříhodnějších polohách nižších nadmořských výšek jsou pole, vinice, popřípadě sady a chmelnice, ve vyšších nadmořských výškách louky, pastviny a lesy.</p>	
3.		Mírný	<p>Jsou to svalhy o sklonu 7-15°. Převažují mírně členitém reliéfu pahorkatin, méně vrchovin. V podloží převažují méně odolné sedimentární horniny (flyšová souvrství, neogenní sedimenty, kvartérní sedimenty). Na odolných horninách se často jedná o zbytky starého zarovnaného povrchu. V potenciální vegetaci se krom nadmořské výšky začíná uplatňovat i expozice svahu.</p>	<p>Doba osídlení, kultivace a způsob využití těchto území kolísá od neolitu v nížinných pahorkatinách a úvalech až po novověk ve vrchovinách a hornatinách. V nížinách a pahorkatinách převažuje zemědělské využití – orná půda, vinice, sady, chmelnice. Ve vyšších polohách vrchovin pak převažuje mozaika luk, pastvin a lesů.</p>	

Literatura

- Demek, Mackovčín (2015): Zeměpisný lexikon ČR – Hory a nížiny, 3. upr. vyd.
- Atlas krajiny ČR (2009)
- Rubín, Balatka et al. (1986): Atlas skalních, zemních a půdních tvarů
- Lőw et al (2010): Sofistikovaný katalog krajinného rázu ...